

”Den gamle rute” ved Knudby og Borup

(Ruten er 3,6 km. lang – kort over ruten på hæftets bagside)

Parkering og start på ruten:

Der parkeres ved Forsamlingshuset. Herfra går man 100 m. mod Viborg. Der drejes til venstre ned af Klostervej, hvor vejen følges rundt i svinget til venstre, indtil man kommer til en meget stor lind.

Fra søsiden: Fra joller, kanoer og kajaker kan man gå i land ved landingspladsen og starte ved punkt 10.

Den gamle rute er den faste daglige gåtur for mange indbyggere i Knudby og Borup.

Der knytter sig mange fortællinger til ruten, og dette hæfte vil prøve at give nogle af dem videre.

Christian Borritz er fortælleren bag de fleste af historierne.

Det er derfor naturligt at begynde, hvor hans barndomshjem stod engang.



Christians barndomshjem under linden – se næste side

1) ***Under lindetræet:***

Lindetræet er meget gammelt og det ene af to giganter i sognet. Det andet står ved den gamle præstegård på Fjordvej.

Ved siden af linden, inde under kastanietræerne, har der ligget et husmandssted. Et bindingsværkshus med beboelse i den ene ende og stald i den anden. I skrænten overfor var der hestestald.

Her levede man af en blandingsøkonomi med landbrug, fiskeri og mælkekørsel til mejeriet.

Huset blev revet ned i 1953

Grusvejen her er den gamle landsbygade.

Det er uvist, hvornår vejen blev lagt op på bakken, hvor den nuværende asfaltvej går gennem byen, men allerede midt i 1800 tallet er den "nye" vej på kortene.

Omkring 1902 kalder den lokale skolelærer vejen henede for "Skidenstræde". Senere er den kaldt "æ dævl's række" og "æ bræn'vins stræde"

Der skal på et tidspunkt have været både høker og smugkro i huset under linden. I en folketælling fra 1880 er husets beboer en Laus Kristensen, der betegnes som familiefar, jordbruger og høker.

Der skal have været op til 4 steder langs "æ bræn'vins stræde", hvor man kunne købe og drikke brændevin.

Området lige rundt om kaldes fra gammel tid "Klosterhuse". Måske har området tilhørt Ørslev Kloster eller et af klostrene i Viborg.

Der går den historie, at området hørte til Ørregård ved Fiskbæk. Ejeren her tabte det så i kortspil til herremanden på Ørslev Kloster. Derefter har det heddet Klosterhuse.

2) ***Ved Borup Gamle Skole:***

Den nuværende bygning er fra 1881.

Dens forgænger var fra 1844 og lå længere tilbage på grunden.

Formodentlig har kirkens degn "altid" boet her. I 1740 krævede lovgivningen, at der blev oprettet skole, og opgaven med undervisningen blev lagt oveni degnens embede. Børnene gik fra begyndelsen i skole her.

Borup Skole gik til og med 7 klasse. Der undervistes i 2 klasser, der kom på skift hver anden dag. Skolen blev nedlagt i 1961.

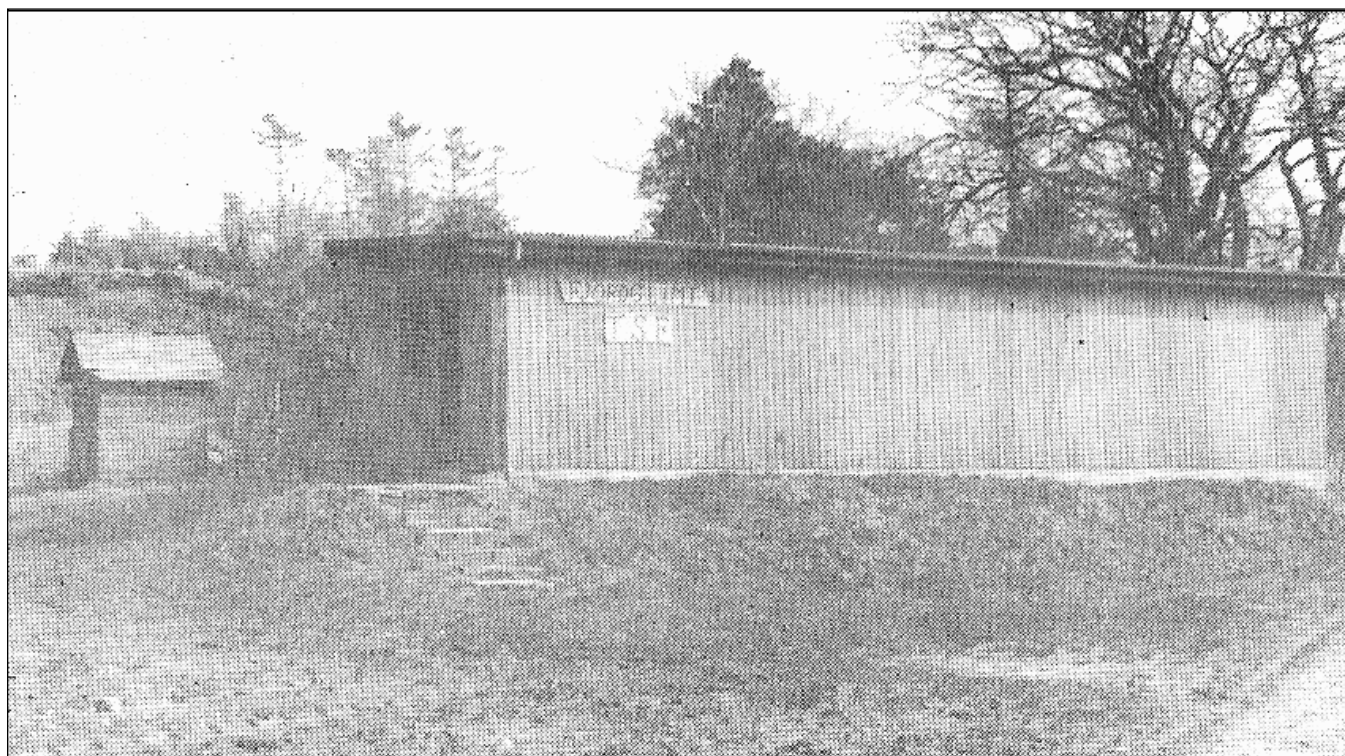
Den sidste skolelærer var Kristian Andersen, der flyttede med til Løgstrup skole, da den blev centralskole for hele området omkring den sydlige del af Hjarbæk Fjord.

Lærer Andersen havde 3 børn. Den ene af dem, Leif Esper Andersen, var i 70'erne en kendt børne- og ungdomsbogsforfatter bl.a. med bøgerne "Heksefeber", "Træl og Fri" og den lokalhistoriske beretning om hans barndom "Min Krønnike" .

3) **Ved skydebanen**

Ca. 300 m. længere henne, hvor en skovklædt bakke slutter, lå der til højre en 50 m. skydebane fra 1957 til 1982. Ud mod vejen ligger de brombærklædte fundamenter til huset, hvor skytterne stod.

Der blev skudt ind imod bakken.



Det gamle skydehus

Herfra kan man mod nordvest se beboelsen til det gamle andelsmejeri, der eksisterede fra 1886 til 1968, da mejeriselskabet "Danmark" blev oprettet.

Det er også i dette område den oprindelige landsby Borup lå med 12 gårde omkring en lille kildevældsdam, der senere blev branddam.

En del af gårdene er senere flyttet ud.

Her ved skydebanen skulle det spøge. Man skal kunne støde på en hovedløs so med sine 12 grise.

4) **Ved rensningsanlægget**

Ved Knudby-Borup blev der omkring 1980 etableret et rodzoneanlæg til rensning af spildevandet.

Det var dengang en meget ny teknik, man havde store forventninger til.

Anlægget virker efter hensigten, men er måske i dag "spændt lidt hårdt for" på grund af mængden af spildevand.

I den anden ende af byen er der et rodzoneanlæg mere.

Der har i mange år været talt om at føre vandet til rensningsanlægget i Fiskbæk.

5) **Ved Christianshavn**

Kristen Kristensen etablerede stedet i 1970'erne for at drive erhvervsfiskeri med store ålebundgarn. Stedet var Kristens havn, men efter en revy i forsamlingshuset har stedet heddet "Christianshavn".

Der var dengang en kortere årrække, hvor der kunne fanges rigtig mange ål. I dag er der ikke grundlag for at bruge så store redskaber.

Om fjorden fortælles der særskilt.

6) **Ved fjordstiens begyndelse**

Stien under bakkerne langs med fjorden er en gammel markvej, der har givet gårde og huse adgang til deres engstykker. Engen var delt op i mange små lodder, fordi græsning og høslet til vinterfoder var af stor betydning langt op i 60'erne.

Lige hvor fjordstien begynder ved vejen ned til Christianshavn er der et kort lavt dige parallelt med stien. Det engstykke, der ligger bag det, hørte til det husmandssted, der lå under lindetræet. Der fra blev 4-5 køer hver morgen drevet hened i engen og hentet igen hver aften.

Stien har været groet helt til og er blevet ryddet og sat i stand af byernes borgere i fællesskab.

7) **Ved P' Tonts sted**

Her endte tidligere en grusvej oppe fra Borup.

Når man ser ind mod land, kan der anes en hulning ind i skrænten lige neden for marken. Her skulle eneboeren P' Tont have haft sin hytte.

Hvem, P' Tont var, er forsvundet i tidens glemsel.

Lige udenfor i fjorden er der en sænkning, hvor der i tidens løb har samlet sig et tykt mudderlag. Den bløde bund gjorde det let at sætte bundgarnspæle.

Stedet hedder selvfølgelig P' Tonts hul.

Da der førhen blev drevet erhvervsfiskeri i fjorden, var der mange steder i og ved fjorden, der havde navne. Disse navne bruges sjældent i dag og forsvinder mere og mere.

8) **Ved fællesjorden**

Lige nedenfor, hvor der i dag står et bord-bænksæt, er der et smalt engstykke, der er fællesjord. Her havde gårdene i Borup ret til at skære græstørv til at holde sammen på tagryggene på stråtagene, såkaldte "mønningstørv".

9) **Ved "Kirke" stenen**

Stenen har navn efter sin form og har siddet i skrænten ovenfor stien lidt før på ruten. Om den fortælles:

"Herovre boede der engang en trold, der blev uvenner med den trold, der boede på den anden side af fjorden ude ved spidsen (det der i dag kaldes Lynnerup hage). Da de havde råbt noget af hinanden, tog trolden derovre en stor sten og slyngede efter trolden herovre. Den gik ned i fjorden med et plask. Derfor tog han en sten mere og kastede herover. Den ramte ind i skrænten." At det er sandt kan ses af, at stenen ude i fjorden og denne sten, dengang den sad i skrænten, har ligget på linie med Lynnerup hage".



Tjærepladsen som den så ud set fra fjorden

10) **Ved landingspladsen.**

Her har været landingsplads og stejleplads langt tilbage.

Fiskerhusene er kommet til lidt efter lidt.

Fiskeriet er gået tilbage igennem mange år. Erhvervsfiskeriet sluttede, da dæmningen ved Virksund blev bygget i 1966. Der var dengang 3 fiskere, der stadig drev fiskeriet erhvervsmæssigt.

I dag er pladsen udgangspunkt for et fritidsfiskeri, hvor udbyttet er meget svingende. Der fanges mest sild, havørred, helt og ål, men der landes også lidt skrubber, en hornfisk eller to i foråret, lidt ålekvabber og lidt fjordrejer.

Ved pladsen står nogle pyramider med de sidste rester bundgarnspæle. I tagrørene til højre for "indsejlingen" kan man stadig finde de gamle tjæregryder. Bomuldsgarnene blev også "barkede" dvs. kogt i en barklage, så de blev imprægnerede. Dette koger i lå oppe i nærheden af fiskerhusene. Det er nu fjernet helt.

Hjarbæk Havkajakklub har sit klubhus og kajaker på pladsen.

11) **Fjordvej**

Fjordvej går op gennem bakkerne til Virksundvej.

Fjordvej er områdets gamle adgangsvej til Fjorden.

Halvvejs oppe til venstre ligger den stråtækte Dalsgård, der er den gamle præstegård. Dalsgård er i dag i privat eje. Den nuværende præstegård ligger øverst på bakken.

Virksundvej følges til højre indtil udgangspunktet.

På Virksundvej kan man se en del af de mange solcelle-anlæg der i 2001 førte til at Knudby/Borup blev solby. På parkeringspladsen ved den gamle købmandsbutik kan der læses om projektet.

FJORDEN

Hjarbæk Fjord er den sydligst beliggende del af Limfjorden.

Navnets første del kommer af "Hiard" = hjord altså en kvægflokk. Måske på grund af gode græsningsenge.

Fjorden er omkring 12 km lang. Den er op til 5 m dyb, men er langt de fleste steder meget lavvandet.

Fjorden udgør 24 kvadratkilometer dvs. 1,7 % af Limfjordens areal, men får tildelt 16 % af al ferskvand, der løber i Limfjorden. Der munder 4 store åer ud i Hjarbæk Fjord: Simested Å, Skals Å, Fiskbæk Å og Jordbro Å.

Åerne afvander et enormt område på 1.200 kvadratkilometer, svarende til hele Lolland.

Da fjorden samtidig over store områder er meget lavvandet, er fjorden særdeles sårbar over for forurening udledt via åerne fra landbrug, byer og bebyggelser.

I 1966 blev der bygget en dæmning mellem Virksund og Sundstrup, hvor der tidligere kun havde været en ro-færge, som kromanden i Sundstrup betjente.

Det gav mulighed for at bygge Skive-Hobro Landevej. Samtidig kunne engene langs Hjarbæk Fjord og Viborg-Skive landevej sikres mod oversvømmelser. Senere er engene mere eller mindre gået ud af drift pga. landbrugets udvikling.

I dæmningen er der dels en vand-reguleringssluse og dels en trafiksluse.

Fra 1966 til 1991 blev Hjarbæk Fjord holdt fersk. Dvs., at der kun lukkedes vand ud af fjorden. Det tog knapt 3 måneder for fjorden at blive fersk.

Den tidligere saltvandsfauna forsvandt og fjorden fik det meget dårligt, da der var ringe styr på udledning af næringsstoffer fra kloakanlæg og landbrug.

Midt i 70'erne blev fjorden nærmest erklæret død.

Samtidig indvandrede en hollandsk dansemyg, der ynglede i usandsynlige mængder. Der kunne være op til 30.000 myggelarver pr. kvadratmeter fjordbund. Myggene stak ikke, men var en plage, da de kunne dække alt udendørs: sejl og både, borde, vasketøj osv. osv.

Helten, der er en brakvands- og ferskvandslevende lille laksefisk, blev indført og trivedes vældigt med det fødegrundlag.

Efter en voldsom offentlig debat blev vandreguleringssluserne åbnet for saltvand i 1991. Siden er vandkvaliteten bedret en del, men fjorden har stadig store problemer.

De åbne sluser leder det salte limfjordsvand ind, så alle dele af fjorden i dag er salt. Gennemstrømningen i slusen er desværre ikke tilstrækkelig, så det mere salte og tungere vand fra Lovns bredning "falder ned" i den dybe rende, der går ned gennem fjorden. Først ude ved Lynnerup Hage begynder en ordentlig sammenblanding af vandet udefra og fjordens vand.

Der bliver derfor en lagdeling, der gør, at der er permanent iltvind i fjordens dybe dele.

Da der stadig er et meget højt kvælstofindhold i fjorden, bliver der i de lavvandede dele af fjorden en voldsom algevækst i perioder med meget solskin. Når algerne dør, bliver der også iltvind i de lave områder.

For at sikre en ordentlig vand-sammenblanding er der brug for en meget større åbning end den nuværende vandreguleringssluse.

Hjarbæk Fjord er vildtreservat for trækfugle, EU fuglebeskyttelsesområde og EU habitatsområde.

De dårlige iltforhold gør, at bundfaunaen er fattig, og derfor udgør et dårligt fødegrundlag for fugle og fisk.

Fjordens tilstand lever langt fra op til målsætningerne i de forskellige fredninger. Forhåbentlig kommer man i en fremtid nærmere til målsætningerne.

Trods alle problemer er fjorden i dag til stor rekreativ fornøjelse for rigtig mange mennesker.



© Kort & Matrikelstyrelsen (469)

Hæftet er udgivet af Tårup Borgerforening og forsamlingshus.

Stiudvalget er Karen Marie Jørgensen, Flemming Pedersen og Erik Valum Jensen

Hæftet har sine oplysninger fra forskellige lokale fortællere og fra Laust Kristensens bog "Tårup Sogn i fortid og nutid"

Billlederne i rækkefølge:

Efter maleri ejet af Christian Borrtiz – fra Laust Kristensens hæfte om Tårup

Skytteforening – af fotografi udlånt af John Mortensen

Forslag til rettelser og tilføjelser modtages gerne af hæftes redaktør:

Erik Valum Jensen - Klostervej 24 - tlf. 4013 9594 - mail: <kikhuset@sol.dk>